

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI .147
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA‘LIMI VAZIRLIGI**

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**“MAKTABGACHA TA‘LIM PEDAGOGIKASI VA PSIXOLOGIYASI: XALQARO
TAJRIBA VA ISTIQBOLLAR”
respublika ilmiy-amaliy konferensiya**

**2024 yil 26 mart
Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, O‘zbekiston**

***"PRESCHOOL EDUCATION: INTERNATIONAL EXPERIENCE AND MODERN
APPROACHES"***

International scientific-practical conference

**Mart 26, 2024
Tashkent State Pedagogical University named after Nizami, Uzbekistan**

Tashkent - 2024

o'rgatishi kerak bo'ladi , shunda bola o'z qobiliyatini ko'rsata boshlaydi va o'zini hayajonini yenga oladi .

Bola uchta boshqichda rivojlanadi :

1-Bosqich: Bola tug'ilgandan mehnat faoliyatini boshlaguncha bo'lgan davrni o'z ichiga oladi .

2-Bosqich: Mehnat faoliyati davri (insonning yetuklik davri).

3-Bosqich: Mehnat faoliyatidan keying kattalik davri .

Bolani bu davrlarga tayyorlashda birinchi ota-onani o'zni keyin esa tarbiyachi pedagoglarning o'zni katta bo'ladi , chunki bola bu davrda e'tibor talab bo'ladi va hamma narsaga qiziquvchan bo'ladi , bu qiziqishlarni inobatga olgan holda tarbiyachi pedagog bola bilan individual ya'ni shaxsiy shug'ullanish kerak bo'ladi.

Bolaning dastlabki yoshlaridan boshlab faoliyatning eng oddiy turlari uning shaxsiy qobiliyatlarini ,xususiyatlarini va atrofdagi munosabatlarni shakllantirishning asosi hisoblanadi .Ilk yoshdagi bolaning kattalar bilan muammolarning eng odiy turlari unda tasavvurotlarga bo'lgan ehtiyojini rivojlantiradi , tasavvurni shakllantiradi .Yangi harakat usullarini egallab borgan sari bolalarning tasavvurlari shakllanib boradi . Bunda bolalar bilan juda ko'p shug'ullanish kerak ,bolani qobiliyatlarini shakllantirish yanada rivojlantirish kerak bo'ladi .

ADABIYOTLAR :

1. Nishonova Z.T, Alimova G K,"Bolalarda sahnalashtirish qobiliyatini rivojlantirish " 2019-yil .
2. .SH.M.Mirziyoyev. "2017-2021-yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. T.:2016y. 29-dekabr.
3. 6. D.R. Babayeva "Nutq o'stirish nazariyasi va metodikasi" O'zbekiston Respublikasi adliya vazirligi xuzuridagi "Intellectual mulk agentligi".-T.2020 yil. (elektron darslik).
4. "Bolangiz maktabga tayyormi?" metodik qo'llanma. T:, 2001yil.
5. Xrestomatiya po teorii i metodike razvitiya rechi detey doshkolnogo vozrasta./ Sost. M.M.Alekseeva, V.I.YAshina. – M., 1999 yil.

ART-TERAPIYA IJODKORLIKNI RIVOJLANTIRISH VOSITASI SIFATIDA

L.K.Narimbayeva Chirchiq davlat pedagogika universiteti Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) E-mail: Lolaxon@tdau.uz

Art-terapiya – bu bilimlarning turli sohalarini-psixologiya, tibbiyot, pedagogika, madaniyatshunoslik va boshqalarni birlashtirgan fanlararo yondashuv.Uning asosi badiiy amaliyotdir, chunki art-terapevtik mashg'ulotlar paytida mijozlar tasviriy faoliyatga jalb qilinadi.

"Art-terapiya" so'zi birinchi marta 1940 yilda ingliz tilida so'zlashadigan mamlakatlarda M. Naumburg va A. Xill kabi mualliflar tomonidan klinik amaliyot shakllariga murojaat qilish uchun ishlatila boshlandi, bunda mijozlarni hissiy, aqliy va jismoniy nuqsoni bo'lgan psixologik "qo'llab-quvvatlash" hamda tasviriy qobiliyatini rivojlantirish orqali davolash va rehabilitatsiya qilish maqsadida amalga oshirildi. [2] Ammo art-terapiya tushunchasidan foydalanadigan

mualliflarning aksariyati xalqaro adabiyotlarda qabul qilingan ta'rifga amal qilishadi va uni psixoterapevtik munosabatlar ma'nosida vizual, plastik ifoda vositalaridan foydalanishga asoslangan psixoterapevtik va psixologik amaliyot shakllaridan biri deb bilishadi. Ushbu munosabatlar doirasida art-terapevtlar mijoz uchun xavfsizbo'lgan ijod honasini tashkil etadilar va uni turli xil ijodiy materiallar – bo'yoqlar, loy va boshqalar bilan ta'minlaydilar hamda uning ijodiy faoliyati jarayonida uning yonida bo'lishadi. Mijozlar art-terapevt ishtirokida ijodiy faoliyati davomida o'z g'oyalari va his-tuyg'ularini ifoda etishga intilib, ularga taqdim etilgan materiallardan o'z xohishiga ko'ra ijod qilishlari mumkin. Art-terapevt mijozni ijodiy materiallar bilan mahsulotlarga jalb qilishga undaydi, bu esa art-terapevtik jarayon suhbatining bir shakli sifatida taqdim etadi.[1].

Hozirgi kunda turli mamlakatlarda bolalar bilan art-terapevtik ishlarning shakllari va usullari juda xilma-xildir. G'arbda bolalar bilan art-terapevtik ishlarning birinchi usullarini yaratish asoslari E. Keyn, V. Lovenfeld kabi mualliflar tomonidan qo'yilgan. Ushbu mualliflar bolaning ijodiy faoliyatini uning kognitiv va hissiy sohalari rivojlanishi bilan uzviy bog'liq holda ko'rib chiqadilar va unda uning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish uchun boy imkoniyatlarni ko'rishadi.

E. Kramerning bolalar art-terapiyasi sohasidagi ijodiy ishlaridan "Bolalar hamjamiyatidagi art-terapiya", "Bolalar bilan art-terapiya" va "Bolalik va art-terapiya" nashrlari bo'ldi. Ushbu kitoblar E. Kramerning bolalar badiiy ijodining tabiati va uning psixoterapevtik imkoniyatlari haqidagi qarashlarini aks ettiradi. Aqliy rivojlanish va ijodiy faoliyat jarayonini psixoanalitik tushunishga tayanib, E. Kramer o'zining terapevtik imkoniyatlarini bolaning rasm chizish jarayonida aqliy jarayonlarning tashkil etilishi va aqliy faoliyatning nisbatan ibtidoiy shakllaridan asta-sekin murakkab va samaraliroq bo'lishiga bog'liqligi bilan bog'laydi.

Amerika nashrlarining katta qismi ta'limda art-terapiya usullarini qo'llashning diagnostik va rivojlanayotgan jihatlarini aks ettiradi. Bunday holda, ko'pincha art-terapevtlar tomonidan ishlab chiqilgan original grafik usullardan foydalaniladi. 1970-yillardan boshlab ta'lim muassasalarida art-terapevtik usullarning diagnostika va rivojlanish imkoniyatlarini o'rgangan R. Silverning asarlari bu borada eng aniq hisoblanadi. U maktablarda art-terapevtik maslahat doirasida foydalanish uchun mo'ljallangan uchta grafik testni yaratdi: kumush chizish testi, "hikoya tuzish" testi va rag'batlantiruvchi rasm chizish texnikasi[3].

Art-terapiya ijodiy tasvirlarni yaratish bilan bog'liq bo'lib, ijodkor va psixolog o'rtasidagi o'zaro ta'sirni o'z ichiga oladi. Art-terapiya, boshqa har qanday psixoterapiya singari, ijodiy, psixologik materialni anglashga, shuningdek ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishga qaratilgan.

Art-terapevtlar tasviriy faoliyat jarayonining o'ziga xos xususiyatlarini chuqur tushunishadi, hamda og'zaki bo'lmagan, ramziy aloqa bo'yicha professional ko'nikmalarga ega va

kuchli tajribalarni ifoda etish uchun o'zini etarlicha himoyalangan his qiladigan ish muhitini yaratishga intilishadi. Art-terapiya davolash amaliyoti bilan chambarchas bog'liq bo'lishiga qaramay, ko'p hollarda asosan rivojlanish va psixoprofilaktik yo'nalishga ega, shuning uchun u ta'lim muassasalari faoliyatida, reabilitatsiya loyihalarida va ijtimoiy ishlarda muhim vositaga aylanishi mumkin.

Mavjud adabiy manbalarga tayangan holda quyidagi xulosalar chiqarish mumkin:

1. Art-terapiya shunday ta'sir qilish tizimiga egaki, u ijodiy faoliyat mashg'ulotlariga asoslangan psixoterapevtik munosabatlar bilan chambarchas bog'liq. (mijozning ruhiy salomatlik bo'yicha mutaxassis bilan munosabatlari)

2. Ta'limda art-terapiyadan foydalanishning maqsadi ta'lim oluvchilarning sog'lig'ini saqlash yoki tiklash va ularni psixokorreksiya, diagnostika va psixoprofilaktik salohiyatini amalga oshirish orqali ta'lim muassasasi sharoitlariga moslashtirishdir.

3 Agar o'qituvchilar art-terapiya sohasida va etarli maxsus tayyorgarlikka ega bo'lmasa, psixologik maslahatni tashkil eta olmasa, ta'lim oluvchilarning ruhiy salomatligini saqlash va tiklash muammolarini hal qilish uchun zarur bo'lgan tegishli bilim va ko'nikmalarga ega bo'lmasa Art-terapiya o'zini oqlanmagan deb tan olinishi kerak. Shunday qilib, art-terapiya bugungi kunda ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishning asosiy vositalaridan biridir.

ADABIYOTLAR.

1. Бурно М. Е. Терапия творческим самовыражением. М.: Медицина, 1989. – 703 с.

2. Ирвуд Ч., Федорко М., Хольцман Э., Монтанари Л., Сильвер Р. Диагностика агрессивности на основе использования теста “Нарисуй историю” // Исцеляющее искусство: журнал арт-терапии. – 2005. – Том 7. – №3. – С.51-64.

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA BOLALARDA MATEMATIK TUSHUNCHALARNI SHAKLLANTIRISH NAZARIYASI VA METODIKASI

Ne'matjonova Gulzira Ne'matjon qizi Nizomiy nomidagi TDPU Maktabgacha ta'lim fakultet
Maktabgacha ta'lim pedagogika va psixologiyasi yo'nalishi 3-kurs talabasi

Hozirgi kunda bolalarda matematik tushunchalarni shakllantirish muammosi ilmiy asoslangan metodik tizimga ega. Ularning asosiy elementlari maqsad, mazmun, metodlar, ishni tashkil etish shakl va usullari bir-biri bilan uzviy bog'liq hisoblanadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik taassavurlarni shakllantirish uchun O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun “Ilk Qadam” davlat o'quv dasturida bolaning rivojlanish sohalaridagi to'rtinchi turi-“Bilish jarayonining rivojlanishi” kompetensiyalarida 6-7yoshli bolaning bilim olishga qiziqishi, o'quv va hayotiy faoliyat uchun axborotni mustaqil topishi va uni qo'llay olishi, predmetlar, voqea-hodisalar va holatlar o'rtasidagi bog'liqlikni tushunishi va ularni yaxlit bir butunlik sifatida idrok qila olishi, raqamlarni sanay olishi va ularni hayotda qo'llay olishi, makon, shakl va vaqtga mos ravishda ish tutishi, elementar matematika hisoblari ya'ni

	o'zgarishlar.	
24	Botirboyeva Sh. Maktabgacha yoshdagi bolalar pedagogikasi va psixologiyasi	89-93
25	Djamilova N.N. Uchinchi Renessiyansga zamin - bu pedagog ustoz maqomini mustahkamlashdan boshlanadi.	93-95
26	Исманова Г.Г. Профессиограмма современного педагога дошкольного образования.	95-98
27	Jabborova G.S. O'yinchoqlar- bolalar dunyoqarashini shakllantirishning vositasi sifatida.	99-102
28	Жураева Н.Т. Психологические особенности игровой деятельности детей дошкольного возраста.	102-105
29	Kadirova N.M. Maktabgacha yoshdagi bolalarning ta'lim va tarbiyasining me'yoriy asosi.	105-107
30	Касимова Д.Б. Стили родительского поведения и воспитания детей в семье.	107-115
31	Касимова Д.Б. Важные особенности развития памяти у детей дошкольного возраста.	115-119
32	Каюмова Н.М. Специфика использования компьютерных технологий в учебно-воспитательном процессе дошкольной образовательной организации.	119-121
33	Kayumova N.M., To'lg'ina B.B. Maktabgacha yoshdagi bolalar ruhiyatini o'rganishning pedagogik va psixologik jihatlari.	122-124
34	Malikova S.H. Maktabgacha ta'lim tizimida psixologik xizmatning zamonaviy tendensiyalari:nazariya va amaliyot.	124-126
35	Maxmudova D.M. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalar ishlarini psixologik taxlil qilish.	126-129
36	Maxmudova O.A. Ijodkorlikni o'rganishning psixologik yondashuvlari.	129-132
37	Maxmutazimova Y.R., Amirova M.Y. MTTlardagi rivojlanish markazlarida 6-7 yoshli bolalarni mustaqil faoliyatini tashkil etish samaradorligi.	132-135
38	Murodova S.R. Autizm spektri buzilishlari bo'lgan bolalarni inkluziv ta'limga jalb qilishning pedagogik-psixologik xususiyatlari.	136-140
39	Murodullayeva N.A. Maktabgacha yoshdagi bolaning o'zi to'g'risidagi tasavvurlari shakllanishida referent guruh sifatida oilaning roli	140-143
40	Mutalova D.A., Olimboyeva Sh.H. Maktabgacha yoshdagi bolalarda sahnalashtirish va ularni ijodiy faoliyatga o'rgatish.	143-147
41	Narimbayeva L.K. Art-terapiya ijodkorlikni rivojlantirish vositasi sifatida	147-149
42	Ne'matjonova G.N. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarda matematik tushunchalarni shakllantirish nazariyasi va metodikasi.	149-151
43	Нурбаева И.Т. Дошкольное образование: основа социализации детей.	151-156
44	Пайзуев Т.М. Новые вызовы и перспективы инноваций в дошкольном образовании: роль научно-методического сопровождения.	157-160
45	Razzoqova M.Q. Maktabgacha yoshdagi bolalarda gender identifikatsiyasini shakllantirishning ahamiyati.	160-163
46	Rizayeva X.U. 6-7 yoshli bolani maktab ta'limiga tayyorlashning zamonaviy usullari	164-166